

**VOOR DE EENHEID DER JONGEREN
IN DIENST VAN DE VREDE**

Z

H

Z

Z

O

R

B

Archief van het Nationaal Comité van de Anti-Atoommars

Melanie Voets, Amsab

Historiek

De Koude Oorlog en de hallucinante bewapeningswedloop die daarmee gepaard ging, zou wereldwijd aanleiding geven tot het ontstaan van vredesbewegingen. Ook in België ontstonden in de jaren vijftig her en der kleinschalige pacifistische comités. Een aantal hiervan waren afdelingen van grote internationale vredesorganisaties zoals IFOR (International Fellowship of Reconciliation), WRI (War Resisters' International) en Pax Christi. Hun activiteiten beperkten zich voornamelijk tot het publiceren en het op kleine schaal verspreiden van een tijdschrift en het nu en dan organiseren van bezinningsbijeenkomsten. Op het vlak van gepolitiseerd vredesactivisme kenden de jaren vijftig enkel het UBDP/BUVV (Union Belge pour la Défense de la Paix/Belgische Unie voor de Verdediging van de Vrede). Dit was de Belgische afdeling van de in 1948 te Warschau opgerichte Vredesraad. Haar nauwe banden met de communistische partij en het feit dat zij een quasi monopolie op het politiek geïnspireerde vredeswerk bezat, maakten dat de eisen van de vredesbeweging politiek weinig weerklank vonden⁽¹⁾.

Aan het eind van de jaren vijftig deed zich evenwel internationaal een kentering voor binnen de vredesbeweging. In de VS bundelden vredesorganisaties de krachten in een campagne tegen kernproeven en in Groot-Brittannië klonk voor het eerst de eis voor nucleaire ontwapening. De Campaign for Nuclear Disarmament bracht er jaarlijks tienduizenden mensen samen in anti-atoommarsen, een voorbeeld dat weldra ook op het Europese continent navolging zou krijgen.

In België trad de vredesbeweging aan het begin van de jaren zestig stilaan uit haar isolement. Een eerste belangrijke stap was de oprichting van de Nationale Federatie

Affiche voor de Anti-Atoommars op 28 maart 1965 te Brussel

van Initiatiefcomités voor een Belgische Bijdrage aan de Internationale Ontspanning (NFI) (1960). Deze had als doel de acties van de kleinere comités te coördineren en dus efficiënter te maken. Bovendien wou men de vredesbeweging op die manier een representatiever politiek karakter geven. Om dit goed tot uiting te laten komen werd het voorzitterschap waargenomen door drie vooraanstaande parlementsleden van respectievelijk socialistische, christen-democratische en liberale signatuur. Bij het aantrekken van leden werd vooral gemikt op prominente figuren afkomstig uit de politieke, wetenschappelijke en journalistieke wereld. Zij zouden vanuit hun functie invloed kunnen uitoefenen op zowel de publieke opinie als de beleidsverantwoordelijken. De uiteindelijke doelstelling van de federatie was te komen tot een algemene ontwapening. Op korte termijn eiste zij een stopzetting van de kernproeven en een vermindering van de militaire bewapening en van de militaire budgetten. Dit laatste moest een verhoging van de levensstandaard in de derde wereld mogelijk maken. Een klein land als België moest in deze trachten een voorbeeldfunctie te vervullen door zich onafhankelijk op te stellen van de twee blokken en vanuit die positie de ontspanning te bevorderen. Concreet hield de federatie zich bezig met het uitgeven van informatiebulletins en het houden van studiedagen en congressen waarop naast vooraanstaande politici ook gewezen generaals uit Oost en West aanwezig waren.

Intussen roerde er ook wat bij de Belgische jeugd. Op initiatief van de Jeunes Gardes Socialistes, de Jong Socialisten en de Communistische Jeugd, trok er op 10 april 1960 voor het eerst een mars tegen atoomwapens van Mol naar Antwerpen. De voornaamste eis betrof de stopzetting van de atoomproeven. De manifestatie werd gepatroneerd door de NFI en kende met een aanwezigheid van vierduizend jongeren een relatief groot succes. De actie was evenwel nog te links getint om van een algemeen jongerenprotest te spreken. Men moest dus op zoek naar een manier om het protest een breder draagvlak te geven. De oplossing werd gevonden in een Nationaal Comité van de Anti-Atoommars (NCAA) (1962). Dit zou een forum worden waarop alle jeugdbewegingen, ongeacht hun strekking, tot een consensus konden komen omtrent de in te nemen standpunten met betrekking tot bewapening en wereldvrede. Het moest de jongeren in staat stellen om als één blok naar buiten te treden, wat de acties des te doeltreffender zou maken.

Het voorzitterschap van het NCAA werd toegewezen aan Piet Frantzen, later hoogleraar economie aan de VUB en beheerder-directeur van de ASLK. Hij was daarnaast ook secretaris van de NFI en bijgevolg goed vertrouwd met de materie. Dit leidde ertoe dat er een nauwe band ontstond tussen de NFI en het NCAA. Zelfs wanneer de eerste de facto zo goed als uitgedoofd was, bleef Frantzen het briefpapier (lees: de uitstraling van de NFI) gebruiken om het NCAA van dienst te zijn. De nauwe band tussen beide organisaties had niet alleen een thematische basis, ook het feit dat het twee zuiloverschrijdende initiatieven betrof - wat op dat moment nog uitzonderlijk was - bracht hen nader tot elkaar.

Organisatorisch had het nationaal comité een weinig formeel karakter. Zeker in de beginjaren kreeg de organisatie pas vorm naarmate de mars naderde om vervolgens weer te verwateren tot een volgende actie zich aandienende. De samenstelling ervan zou dan ook van jaar tot jaar verschillen. Pogingen om het geheel een vastere structuur te geven bleken vergeefs.

Het NCAA bestond voor het grootste deel uit vertegenwoordigers van landelijke jeugdorganisaties. Deze konden op die manier hun zegje doen over het jaarlijks opgestelde manifest voor de mars. Hier bleek dat het pluralistische karakter van de organisatie zowel een vloek als een zegen was. Het vergde immers ieder jaar ettelijke vergaderingen alvorens een consensus bereikt werd over de bekend te maken ordewoorden. In hoeverre deze jeugdorganisaties daarnaast ook actief betrokken waren bij de mobilisatie van de jongeren varieerde van organisatie tot organisatie.

De eigenlijke mobilisatie gebeurde vooral door regionale of lokale comités, waarvan een aantal ook in het NCAA vertegenwoordigd waren. Deze comités werden meestal opgericht door geëngageerde enthousiastelingen ter plaatse en werden doorgaans bevolkt met leden van lokale jeugdverenigingen. In regio's waar deze initiatieven niet spontaan van de grond kwamen ging het NCAA wel op zoek naar mogelijke kandidaten om de organisatie ervan op zich te nemen. Om de taken van het NCAA te verlichten werden pogingen ondernomen om de comités te overkoepelen door een Vlaams en een Waals gewestelijk comité. Het lijkt er evenwel op dat deze tussenschakels nooit naar behoren gefunctioneerd hebben.

Daarnaast stelde men - om de uitstraling van de marsen te vergroten - ieder jaar een erecomité samen. Dit comité verving eigenlijk de NFI die de eerste marsen had gepatroneerd, maar na 1963 stilletjes van het toneel verdween. De samenstelling van dit beschermcomité was dan ook gelijkaardig: vertegenwoordigers van volwassenenorganisaties, wetenschappers, politici, journalisten,...

Van 1963 tot 1969 werden in Brussel in totaal zes marsen georganiseerd. In 1968 ging de mars uiteindelijk niet door maar nam het NCAA wel deel aan de Vietnam-betoging van 2 maart en organiseerde het een Dag voor de Vrede. Sinds 1964 werden verder onder impuls van het nationaal comité lessen over atoomenergie en de daaraan gekoppelde gevaren gegeven op middelbare scholen. Dit gebeurde in samenwerking met het ministerie van Onderwijs en het Nationaal Secretariaat van het Katholiek Onderwijs. Daarnaast werden ook colloquia georganiseerd en nu en dan persberichten verspreid naar aanleiding van bepaalde gebeurtenissen in de wereldpolitiek.

Hoewel het succes van de marsen aanvankelijk in stijgende lijn ging trad er sinds 1966 een stagnatie van de deelnemerscijfers op. Sinds 1965 kreeg de mars ook af te rekenen met tegenacties en sabotage van radicale groepjes van zowel linker- als rechterzijde, wat de reputatie van de mars niet ten goede kwam. Uiteindelijk zou de beweging vanaf het eind van de jaren zestig geleidelijk opgeslorpt worden door de protestbeweging tegen de oorlog in Vietnam.

Het archief

Zoals het een protestbeweging betaamt, laat ook haar archief zich niet zomaar binnen bestaande archiefschema's inpassen. De voornaamste oorzaak daarvan is te vinden bij de manier waarop de administratie van het NCAA was georganiseerd. Bij gebrek aan een eigen secretariaat werd het administratieve werk verdeeld onder een aantal vrijwilligers. Deze waren meestal bij het NCAA betrokken vanuit hun functie binnen een nationale jeugdorganisatie of een vredesbeweging. Zo was E. Dardenne van de Jeunesse Ouvrière Chrétienne bijvoorbeeld een paar jaar secretaris. Voor het archief van het NCAA had dit verstrekking gevolgen. Een groot deel kwam vermoedelijk terecht bij de archieven van de organisaties waar die vrijwilligers beroepshalve werkten, of werd door hen bewaard of vernietigd als ware het persoonlijk archief.

Toch is het deel dat op Amsab bewaard wordt daarom niet minder belangrijk. De hoofdmoot werd immers in 1988 geschonken door Piet Frantzen, voorzitter en grote bezieler van het NCAA. Dit deel werd nu aangevuld met stukken die teruggevonden zijn in het archief van de Belgische Unie voor de Verdediging van de Vrede (BUVV). De nationaal secretaresse van de BUVV, Rosie Hollender, was adjunct-secretaresse van het NFI geweest en nam daarna ook een deel van het administratieve werk voor het NCAA op zich. In totaal beslaat het archief 1,21 meter. Gezien de informele organisatorische structuur werd ervoor gekozen de stukken samen te brengen per mars. Wij lieten ons hierbij niet zozeer leiden door de datum van de stukken als wel door de mars waarop ze betrekking hadden. Naast propagandamateriaal, werkteksten en financiële stukken, bestaat het archiefbestand voor het grootste deel uit correspondentie met allerlei organisaties en personen die van ver of van nabij bij de anti-atoommarsen betrokken waren.

(1) Zowel van de BUVV (archief nr. 184) als van de WRI (archief nr. 201) is er archiefmateriaal op Amsab.

Bibliografie

- I. BOLLE, *De Belgische Anti-Atoommarsen in de jaren '60: een verkenning*, RUG, licentiaatsverhandeling, 1987.
- S. CLAES, en L. DE BRABANDER, *Hoe koud was de vrede?: achtergrond en catalogus bij de tentoonstelling van vredesaffiches tijdens de koude oorlog naar aanleiding van 40 jaar "Vrede"*, Gent, 1997.
- P. FRANTZEN, *De Anti-Atoommarsen in België van 1960 tot 1969*. In: *Vrede: tijdschrift voor internationale politiek*, maart 1982.
- C. LEUNENS, *De Anti-Atoommarsen in België, 1960-1969: groei van jongerenprotest in polemologisch perspectief*, RUG, licentiaatsverhandeling, 1980.
- L. SOUBRY, *Archiefonds Nationaal Comité van de Anti-Atoommarsen*. In: *Amsab- Tijdingen*, (1988-1989)2, p. 12.
- P. STOUTHUYSEN, "Weg die bommen". *De vredesbeweging en het politieke debat over het Belgisch veiligheidsbeleid*. In: M.VAN DEN WIJNGAERT & L. BEULLENS, *Oost West, West Best. België onder de Koude Oorlog*, Brussel, 1997.